

Wetenschap- pelijk onderzoek in ggz- instellingen

P. N. VAN HARTEN

In een groot aantal ggz-instellingen in Nederland wordt wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd en verschillende instellingen geven een wetenschappelijk tijdschrift uit of organiseren wetenschappelijke symposia. Medisch-wetenschappelijk onderzoek hoort van oudsher in de academische centra. Deze hebben daar een reguliere geldstroom voor en hoogleraren en andere stafmedewerkers hebben veel kennis en ervaring.

Waarom wetenschappelijk onderzoek in ggz-instellingen? Waarom zouden ggz-instellingen zich met wetenschappelijk onderzoek bezighouden als er geen structurele geldstroom bestaat en het niet hun primaire taak is, te weten behandeling en begeleiding van mensen met psychische en psychiatrische problemen? Omdat ggz-instellingen kennisintensieve organisaties zijn. Ze bundelen kennis over behandeling en begeleiding en willen de kwaliteit zo hoog mogelijk houden. Die hoge kwaliteit wordt versterkt door wetenschappelijk onderzoek.

Vooral onderzoek naar klinisch relevante vragen over diagnostiek en behandeling is vaak toepasbaar. Zo zal onderzoek gericht op epidemiologische vragen rond vóórkomen en beloop van bepaalde stoornissen direct invloed hebben op het beleid van een instelling. Wanneer bijvoorbeeld blijkt dat een stoornis zoals ADHD bij volwassenen vaker voorkomt dan aangenomen was, is dat een reden om een specifiek behandelaanbod te ontwikkelen.

Onderzoek gericht op diagnostiek is ook direct toepasbaar voor behandelaren. Blijkt uit onderzoek dat een uitgebreide diagnostische procedure vervangen kan worden door een veel kortere, zonder dat de accuraatheid wijzigt, kan dat tijd en geld besparen en kortere wachlijsten opleveren.

Bij onderzoek naar behandelingen gaat het veelal om effectiviteit en bijwerkingenprofiel van nieuwe behandelvormen, maar ook om de werkzaamheid en bijwerkingen van bestaande behandelingen. Aannemen dat een behandeling effectief is omdat die al zo lang bestaat of omdat gezaghebbende klinici er achter staan, kan ernstige gevolgen hebben. Er zijn vele voorbeelden uit het verleden (aderlaten, met achteraf desastreuze gevolgen), maar ook relatief kort geleden veroorzaakte de misvatting dat schizofrenie vooral veroorzaakt werd door 'schizofrene communicatie' in een gezin veel onnodig leed. Ook recent komt de vraag 'doen dokters meer goed dan kwaad?' terug in de discussie over het nut en de gevaren van antidepressiva.

Toegepaste kennis Onderzoekers in de instelling brengen vaak veel kennis binnen, die soms onvoldoende aanwezig is bij de klinici. Het eerste hoofdstuk van een proefschrift is veelal een overzichtsartikel en biedt veel toepasbare kennis. Wanneer een team

enthousiast is om een nieuwe veelbelovende behandelvorm in te voeren, zoekt men een goed overzichtsartikel over de achterliggende bewijsvoering, de effectiviteit van de behandeling, onderzochte populaties, de nadelen en de kosten. Daarmee kan het team nagaan welke winst te halen is vergeleken met de bestaande behandeling. Bovendien zijn in ggz-instellingen onderzoekers veelal klinici en dat maakt de verbinding tussen wetenschap en kliniek veel gemakkelijker.

Patiëntenpopulaties Kenmerkend voor ggz-instellingen is dat veel patiënten met vaak complexe problematiek er langdurig in zorg zijn. In academische centra is er bij onderzoek nogal eens een voorkeur voor kortdurende behandeling van homogene groepen met weinig comorbiditeit. De resultaten van deze onderzoeken zijn niet direct extrapol eerbaar naar patiënten met complexe problemen zoals een jongeman met een psychose, een verslaving en diabetes mellitus of een patiënte met een borderlinepersoonlijkheidsstoornis en een depressie.

Systematiek Onderzoek kenmerkt zich door systematisch verzamelen en analyseren van data. Dit kan ook het systematisch werken op een afdeling bevorderen, hetgeen vaak de kwaliteit verhoogt. Ook prikkelt onderzoek de nieuwsgierigheid van medewerkers, wat hun werk interessanter kan maken en meer arbeidsvreugde kan geven.

Binding van personeel Wetenschappelijk onderzoek binnen de instelling trekt ambitieuze behandelaren en bindt medewerkers. Immers, als een behandelaar gestart is met een promotieonderzoek, is de organisatie redelijk zeker dat deze de komende jaren blijft en vaak zeer gemotiveerd is. Ook kan onderzoek de samenwerking tussen verschillende disciplines versterken, omdat onderzoek veelal interdisciplinair wordt uitgevoerd.

Obstakels Met zoveel voordelen zou je bijna vergeten dat er toch aanzienlijke obstakels zijn. Belangen van onderzoekers en klinici kunnen uiteenlopen, waardoor onderzoek een geïsoleerd gebeuren kan worden binnen de instelling. Dit kan men voorkómen door te kiezen voor patiëntgebonden onderzoek met praktisch toepasbare resultaten en daarnaast veel aandacht te geven aan de PR van het onderzoek zodat de instelling betrokken raakt.

Een tweede obstakel is het ontbreken van een onderzoekscultuur, waardoor een onderzoek traag kan verlopen of niet eens op gang komt. Management dat het nut van onderzoek inziet en het ondersteunt, kan daarin veel betekenen.

✍ Dr. T.J. Heeren, psychiater en lid raad van bestuur Symfora groep, Amersfoort, en dr. M. Vollema, klinisch neuropsycholoog, hoofd psychologisch onderzoek Meerkanten, Ermelo en voorzitter Veldwijk Research Instituut, leverden commentaar op eerdere versies van dit artikel.

LITERATUUR

Centraal Bureau voor de Statistiek (2005). *Kennis en economie 2004. Onderzoek en innovatie in Nederland*. Voorburg: CBS.

Organisation for Economic Co-operation and Development (2009). *OECD Factbook 2009: Economic, Environmental and Social Statistics*. Parijs: OECD.
<http://oberon.sourceoecd.org/vl=2964223/cl=31/nw=1/rpsv/factbook2009/07/01/01/index.htm>

P.N. VAN HARTEN is psychiater en A-opleider bij Symfora groep, Amersfoort en is hoofdredacteur van het *Tijdschrift voor Psychiatrie*.
 Correspondentieadres: dr. P.N. van Harten, Symfora groep, locatie Zon & Schild, Postbus 3051, 3800 DB Amersfoort.
 E-mail: pn.van.harten@symfora.nl.

Geen strijdige belangen meegedeeld.

TITLE IN ENGLISH Scientific research in general psychiatric hospitals

Een derde obstakel is dat na het verzamelen van de data methodologische en statistische kennis nodig is om de resultaten te analyseren, alsook ervaring met het publiceren van resultaten in tijdschriften met *peer review*. Deze kennis en ervaring zijn soms onvoldoende aanwezig binnen ggz-instellingen. Daarom is wetenschappelijke samenwerking tussen academische en niet-academische ggz-centra van groot belang. Deze samenwerking wordt ook bevorderd door ZonMW, een grote subsidiegever, en expliciet vermeld in de voorwaarden bij de subsidies van het GeestKracht-programma.

Een vierde obstakel zijn de financiën. Er is geen vanzelfsprekende geldstroom. Naast externe subsidies investeren raden van bestuur vanuit beleidsreserves in wetenschappelijk onderzoek in hun instelling. Deze reserves zijn echter ook nodig voor andere investeringen en staan bovendien onder druk door een nieuw financieringssysteem en overheidsbezuinigingen. Dit zou men kunnen ondervangen door praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek als kwaliteitskenmerk van een organisatie te benoemen en hiervoor in de financiering van de zorg ruimte te bieden. Ook zou men instellingen kunnen vergelijken op de gelden die zij investeren in wetenschappelijk onderzoek, zoals nu al gebeurt op veel andere indicatoren. Wetenschappelijk onderzoek wordt dan een noodzakelijke voorwaarde voor de kwaliteit.

Tot slot: vergelijken we ggz-instellingen met kennisintensieve organisaties in andere sectoren, dan zien we dat die laatste ongeveer 3,5% van de omzet reserveren voor onderzoek en ontwikkeling (CBS 2005; OECD 2009), terwijl dat in de ggz veel lager is.

Conclusie Wetenschappelijk onderzoek in een ggz-instelling genereert toepasbare kennis en bevordert kwalitatief hoogwaardige behandelingen; aangezien kwaliteit een vereiste is, behoort wetenschappelijk onderzoek in de reguliere begroting. Onderzoekers moeten bewaken dat onderzoek geïntegreerd blijft in de dagelijkse klinische praktijk en dat clinici het nut en de toepasbaarheid van onderzoek blijven ervaren.